

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Soli kyslíkatých kyselin

Temacká oblast : Chemie - anorganická chemie

Datum vytvoření: 19. 8. 2012

Ročník: 2. ročník čtyřletého gymnázia (sexta osmiletého gymnázia)

Stručný obsah: Soli důležitých anorganických kyslíkatých kyselin - jejich vznik, vlastnos a využí.

Způsob využí : Akvní práce studentů při doplňování chybějících tvrzení v textu - opakování základních znalos solí oxokyselin.
Zápis reakcí. Akvní práce s textem a učebními materiály.
Zápis pozorování prakckých pokusů.

Autor: Mgr. Svatava Benešová

Kód: VY_32_INOVACE_30_HBEN09

Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Zlín

Soli kyslíkatých kyselin

jsou od kyselin odvozeny tak, že atomy vodíku v molekulách kyslíkatých kyselin jsou nahrazeny atomy .....

Mohou vznikat

1) reakcí kyseliny s hydroxidem, neboli .....

Kromě soli příslušné kyseliny vzniká jako další produkt .....

Zapiš reakce vzniku soli a doplň názvy produktů:

a) ..... → .....

kyselina uhličitá + hydroxid sodný .....

---

b) ..... → .....

kyselina dusičná + hydroxid vápenatý .....

---

c) ..... → .....

kyselina sírová + hydroxid lithný .....

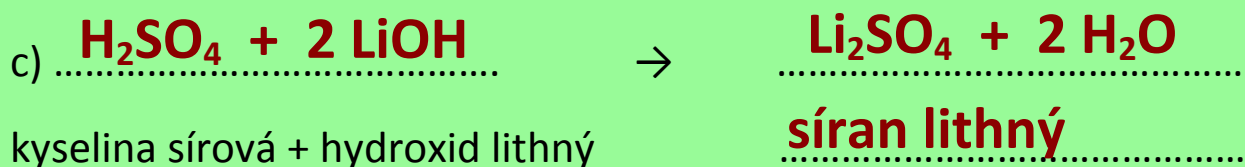
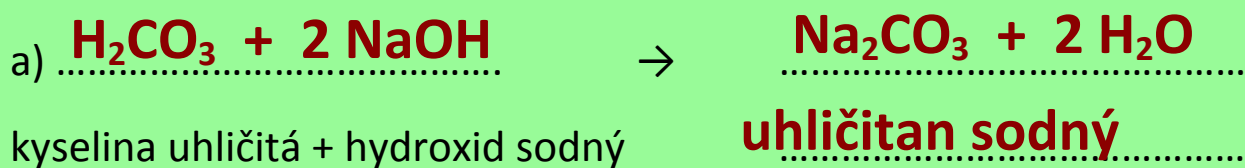
Soli kyslíkatých kyselin

jsou od kyselin odvozeny tak, že atomy vodíku v molekulách kyslíkatých kyselin jsou nahrazeny atomy **kovu** .....

Mohou vznikat

1) reakcí kyseliny s hydroxidem, neboli ..... **neutralizací**
Kromě soli příslušné kyseliny vzniká jako další produkt ..... **voda** .....

Zapiš reakce vzniku soli a doplň názvy produktů:

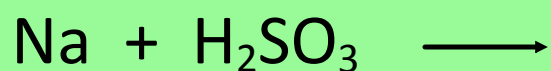
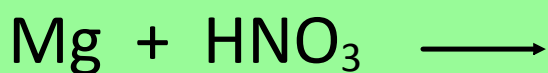
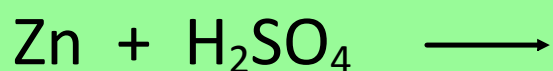
2) Reakcí neušlechtlých kovů s oxokyselinami

- dalším produktem reakce je .....

Které kovy jsou neušlechtlé?

Doplň reakce:

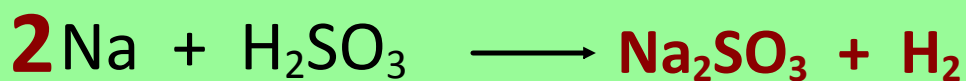
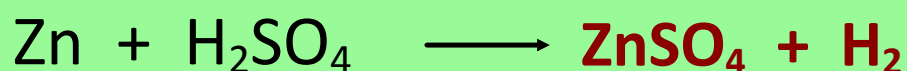

2) Reakcí neušlechtlých kovů s oxokyselinami
- dalším produktem reakce je ..**vodík**..

Které kovy jsou neušlechtlé?

Doplň reakce:

Beketovova řada kovů

s kyselinou - vodík a sůl
→

s vodní parou - vodík a oxid
→

se studenou vodou - vodík a hydroxid
→

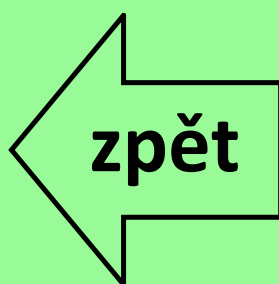
K Ba Ca Na Mg Al Mn Zn Cr Fe Cd Co Ni Sn Pb H Cu Ag Hg Au

K⁺ Ba²⁺ Ca²⁺ Na⁺ Mg²⁺ Al³⁺ Mn²⁺ Zn²⁺ Cr³⁺ Fe²⁺ Cd²⁺ Co²⁺ Ni²⁺ Sn²⁺ Pb²⁺ H⁺ Cu²⁺ Ag⁺ Hg²⁺ Au³⁺

neušlechtilé kovy

ušlechtilé kovy

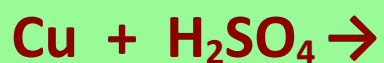
redukční účinky

3) Reakcí ušlechtlých kovů s oxokyselinami

- dalšími produkty reakce jsou ..... a .....
.....

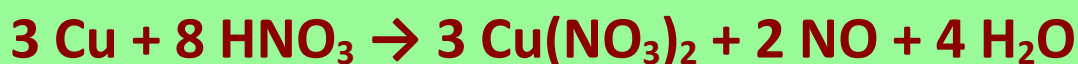
Doplň reakce:

3) Reakcí ušlechtlých kovů s oxokyselinami

- dalšími produkty reakce jsou ..... **voda** ..... a ..... **oxid** .....
..... **kyselinotvorného prvku** .....

Doplň reakce:

... s koncentrovanou kyselinou sírovou (se zředěnou H_2SO_4 měď nereaguje)

(obdobně reaguje stříbro s koncentrovanou kyselinou sírovou)

Důležité soli a jejich význam:

1) Uhličitan sodný, vzorec:

technický název:

používá se při praní jako .....

2) Uhličitan vápenatý, vzorec:

V přírodě existuje v různých podobách, např. jako nerosty

.....a ..... nebo jako horniny.....,

..... a .....

Společně s uhličitanem hořečnatým tvoří horninu .....

Na stěnách varných nádob, kotlů a v pračkách se usazuje jako

tzv. ....

Vzniká např. při reakci hydroxidu vápenatého a oxidem uhličitým:

Důležité soli a jejich význam:

1) Uhličitan sodný, vzorec: Na_2CO_3

technický název: **soda (technická)**

používá se při praní jako **změkčovač vody**

2) Uhličitan vápenatý, vzorec: CaCO_3

V přírodě existuje v různých podobách, např. jako nerosty

kalcit a **aragonit** nebo jako horniny **mramor**,

vápenec a **křída**

Společně s uhličitanem hořečnatým tvoří horninu **dolomit**

Na stěnách varných nádob, kotlů a v pračkách se usazuje jako

tzv. **vodní (kotelní) kámen**

Vzniká např. při reakci hydroxidu vápenatého a oxidem uhličitým:

Pokus 1: opatrně vydechujeme do vody s roztokem hydroxidu vápenatého – v kádince vzniká ..... sraženina uhličitanu vápenatého.

Zapiš rovnici:

Pokus 2: na lasturu nebo ulitu a na vaječnou skořápku kápneme kyselinu chlorovodíkovou. Lastura, ulita i vaječná skořápka obsahují CaCO_3 . Rozpouštění probíhá podle rovnice:

pozorování:

Pokus 1: opatrně vydechujeme do vody s roztokem hydroxidu vápenatého – v kádince vzniká ..... **bílá** sraženina uhličitanu vápenatého.

Zapiš rovnici: $\text{CO}_2 + \text{Ca(OH)}_2 \longrightarrow \text{CaCO}_3 + \text{H}_2\text{O}$

- **roztok Ca(OH)_2 je tzv. vápenná voda, obdobně reakce probíhá s barytovou vodou (roztok Ba(OH)_2)**

Pokus 2: na lasturu nebo ulitu a na vaječnou skořápku kápneme kyselinu chlorovodíkovou. Lastura, ulita i vaječná skořápka obsahují CaCO_3 . Rozpouštění probíhá podle rovnice:

pozorování:

lastura (skořápka) se postupně rozpouš, reakční směs šumí - uniká plynný oxid uhličitý

Mletý vápenec se používá jako součást
....., neutralizuje kyselou
půdu. Jednou z forem CaCO_3 je mramor, který se
používá.....
.....

Krápníky v jeskynních systémech jsou tvořeny také
uhličitanem vápenatým.

Hydrogenuhličitany vápenatý a hořečnatý
způsobují ..... tvrdost vody. Tuto tvrdost
lze odstranit ..... vody.

Mletý vápenec se používá jako součást
.....**vápenatých hnojiv**....., neutralizuje kyselou

půdu. Jednou z forem CaCO_3 je mramor, který se
používá.....**k výrobě soch, pomníků, jako součást**
.....**nábytku nebo obklady stěn apod.**.....

Krápníky v jeskynních systémech jsou tvořeny také
uhličitanem vápenatým.

Hydrogenuhličitany vápenatý a hořečnatý
způsobují ..**přechodnou**..... tvrdost vody. Tuto tvrdost
lze odstranit .....**převařením**..... vody.

3) Chlornan sodný, vzorec:..... je součástí prostředku....., který se používá v domácnost jako.....

4) Chlorečnan draselný, vzorec: ..... se používá jako okysličovadlo nebo pro výrobu

.....

5) Síran měďnatý, vzorec: ..... se rozpouští ve vodě na modrý roztok, používá se např.

.....

6) Dusitan draselný, vzorec: ..... a **dusitan sodný**, vzorec : .....- v potravinářství se jako E..... a E ..... k dochucení

.....

3) **Chlornan sodný**, vzorec: **NaClO** je součástí prostředku **Savo**, který se používá v domácnost jako **desinfekční a čisticí prostředek**

4) **Chlorečnan draselný**, vzorec: **KClO_3** se používá jako okysličovadlo nebo pro výrobu **zábavné pyrotechniky**

5) **Síran měďnatý**, vzorec: **CuSO_4** se rozpouští ve vodě na modrý roztok, používá se např. **k výrobě barev, moření dřeva nebo osiva, konzervaci vycpanin, součástí veterinárních léčiv**

6) **Dusitan draselný**, vzorec: **KNO_2** a **dusitan sodný**, vzorec: **NaNO_2** - v potravinářství se jako **E 249** a **E 250** k dochucení **uzenin, hotových (konzervovaných) jídel nebo v asijské kuchyni**

Pokus 3: Modrou skalici žíháme v žíhacím kelímku na kahanem. Zapiš rovnici děje a popiš změny, ke kterým dochází.

Bezvodý síran měďnatý se používá k důkazu vznikající vody, např. při elementární analýze organických sloučenin (důkaz vodíku).

Vysvětli princip:

Pokus 3: Modrou skalici žíháme v žíhacím kelímku na kahanem. Zapiš rovnici děje a popiš změny, ke kterým dochází.

modrá krystalická látka žíháním přechází na šedo - zelený prášek

Bezvodý síran měďnatý se používá k důkazu vznikající vody, např. při elementární analýze organických sloučenin (důkaz vodíku).

Vysvětli princip:

voda vznikající oxidací vodíku hydratuje bezvodý síran měďnatý, který mto přechází na modrou skalici

7) Sírany - soli kyseliny sírové, H_2SO_4 **síran vápenatý** .....**dihydrát síranu vápenatého** - tzv. sádrovec,

použí: .....

podle rovnice:

síran bárnatý ....., pro výrobu barya**síran hořečnatý** ..... jako projímadlo(tzv. .... nebo ..... sůl), pro výrobu
hořčíku**síran amonný** ....., **síran draselný** .....a **síran sodný** ..... - hnojiva**síran zinečnatý** ..... - elektrolyt pro
pozinkování kovových předmětů, úprava dřeva

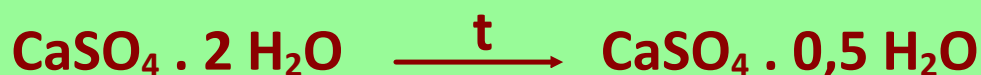
7) Sírany - soli kyseliny sírové, H_2SO_4

síran vápenatý ..... CaSO_4 .....

dihydrát síranu vápenatého - tzv. sádrovec,

použi: ..... **výroba sádry** .....

podle rovnice:

síran bárnatý ..... BaSO_4 ....., pro výrobu barya

síran hořečnatý ..... MgSO_4 ... jako projímadlo

(tzv. .... **hořká** ..... nebo ..... **epsomská** ..... sůl), pro výrobu hořčíku

síran amonný ..... $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$ ....., **síran draselný** ..... K_2SO_4 .....

a **síran sodný** ..... Na_2SO_4 ..... - hnojiva

síran zinečnatý ..... ZnSO_4 ..... - elektrolyt pro pozinkování kovových předmětů, úprava dřeva

8) Dusičnany, např.

KNO_3 , název:

NaNO_3 , název:

$\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$, název:

Dusičnany, tzv. ledky, se používají jako umělá.....Dnes se nejvíce využívají tzv. kombinovaná hnojiva, např. NPK – označení je složeno ze značek prvků, které rostlinám dodávají, tedy: N....., P..... a K .....

Dusičnany jsou silnými ..... činidly, proto byl dusičnan draselný také součástí střelného prachu.

8) Dusičnany, např.

KNO_3 , název: **dusičnan draselný**

NaNO_3 , název: **dusičnan sodný**

$\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$, název: **dusičnan vápenatý**

Dusičnany, tzv. ledky, se používají jako umělá.....**hnojiva**.....Dnes se nejvíce využívají tzv. kombinovaná hnojiva, např. NPK – označení je složeno ze značek prvků, které rostlinám dodávají, tedy: N.....**dusík**....., P.....**fosfor**..... a K .....**draslík**.....

Dusičnany jsou silnými .....**oxidačními**..... činidly, proto byl dusičnan draselný také součástí střelného prachu.

9) Fosforečnany (fosfáty) – soli kyseliny trihydrogenfosforečné, H_3PO_4

Jsou součástí pracích prášků (změkčují vodu a zlepšují prací účinek) a součástí hnojiv. Mohou se dostávat do povrchových vod, kde způsobují **eutrofizaci vod**.

Důležitým fosforečným hnojivem je tzv. superfosfát, který se vyrábí podle rovnice:

